

Козир М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
m.kozyr@kubg.edu.ua
ORCID ID 0000-0001-8402-2589

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті проаналізовано сучасні тенденції підготовки магістрів освітньої галузі в контексті трансформаційних процесів у системі вищої освіти України під впливом воєнного стану та євроінтеграційного поступу. Розглянуто основні напрями модернізації магістерських програм у країнах Європейського Союзу — посилення компетентнісного підходу, впровадження практико-орієнтованих моделей, цифровізацію освітнього процесу, розвиток міждисциплінарності та інтернаціоналізації. Висвітлено адаптацію цих тенденцій в українських закладах вищої освіти у контексті воєнних викликів, що зумовили переосмислення змісту та організації підготовки майбутніх педагогів-магістрів. Узагальнено основні нормативні документи, які визначають стратегічний напрям розвитку вищої освіти України у післявоєнний період.

Ключові слова: воєнний стан, Європейський простір вищої освіти, інтернаціоналізація, компетентнісний підхід, магістерська освіта, педагогічна підготовка, цифровізація.

© Козир М., 2025

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025

Вступ. Реальні умови розвитку українського суспільства позначені безпрецедентними викликами, пов'язаними з воєнним станом, необхідністю збереження освітнього потенціалу та забезпечення якості академічного процесу. Вища освіта, зокрема магістерська підготовка фахівців освітньої галузі, відіграє ключову роль у формуванні людського капіталу, здатного до відновлення держави, впровадження інновацій та інтеграції у європейський освітній простір. (Kehm & Teichler, 2013; Scott, 2015).

Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) сформував нові підходи до структури та змісту підготовки фахівців другого рівня вищої освіти. Зокрема, у документах Болонського процесу наголошується на важливості компетентнісного підходу, практико-орієнтованості програм, міждисциплінарності, цифровізації навчання та посиленні інтернаціонального компоненту в магістерській освіті (de Wit et al., 2015; ESG, 2015).

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української вищої освіти характеризується одночасним впливом двох взаємопов'язаних процесів: з одного боку — інтеграцією до Європейського простору вищої

освіти, а з іншого — масштабними трансформаціями, зумовленими воєнним станом. У цих умовах підготовка магістрів освітньої галузі набуває особливої актуальності, адже саме цей рівень освіти формує лідерів змін, здатних забезпечувати інноваційний розвиток системи освіти, відбудову національної економіки та зміцнення інтелектуального потенціалу держави (А. Сбруєва, 2004; Т. Кристопчук, 2012)..

Воєнні виклики створили нову освітню реальність, що потребує оперативного реагування: модернізації змісту магістерських програм, впровадження цифрових і гібридних форм навчання, розбудови системи психологічної підтримки учасників освітнього процесу, забезпечення академічної мобільності навіть у кризових умовах (Н. Мосьпан, 2017; Л. Ляшенко, 2010). Змінюються підходи до структури освітніх програм: посилюється їх практична, дослідницька та компетентнісна складова (Г. Поберезька, 2009; Н. Бідюк, 2011). Водночас зберігаються системні проблеми: фрагментарність міжгалузевої інтеграції, недостатня узгодженість стандартів якості з європейськими, обмежені можливості академічної мобільності під час воєнного стану, нерівність

доступу до цифрових ресурсів (К. Корсак, 2003; Т. Десятова, 2005). Це ускладнює формування у магістрантів необхідних професійних і соціальних компетентностей, що відповідають сучасним європейським вимогам.

На нашу думку, наукова проблема полягає у визначенні та науковому обґрунтуванні сучасних тенденцій підготовки магістрів освітньої галузі в Україні в умовах воєнного стану, виявленні особливостей адаптації європейського досвіду до національного контексту та розробленні напрямів удосконалення освітньо-професійних програм з урахуванням викликів війни і післявоєнного відновлення освітньої системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Питання розвитку магістерської освіти посідає важливе місце у працях українських і зарубіжних науковців. Тенденції модернізації системи вищої освіти в країнах Західної Європи досліджували А. Кирда (2002), К. Корсак (2003), П. Кряжев (2008), Г. Поберезька (2009), які розглядали динаміку реформування освітніх систем і зміни у змісті підготовки фахівців. Особливості неперервної освіти та професійної підготовки у країнах Східної Європи висвітлено у працях Т. Десятової (2005). Проблеми розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу аналізувала Т. Кристопчук (2012), а питання модернізації освітніх систем у контексті глобалізаційних процесів – А. Сбруєва (2004).

Вагомий внесок у вивчення взаємодії вищої освіти та ринку праці в Європейському Союзі зробила Н. Мосьпан (2017), яка обґрунтувала закономірності трансформації змісту магістерської підготовки в умовах євроінтеграції. Дослідження Л. Ляшенко (2010) присвячене реформуванню професійної освіти у Фінляндії, а Н. Бідюк (2011) – аналізу підготовки бакалаврів інженерії у Великій Британії.

Серед зарубіжних авторів варто відзначити праці Р. Скотт (2015), В. Кехм та У. Теіхлер (2013), Н. де Віт (2015), Дж. Бреннан та Т. Шах (2019), які розглядають процеси європеїзації, інтернаціоналізації та цифрової трансформації магістерських програм. У контексті сучасних воєнних викликів питання забезпечення якості освіти, академічної стійкості та цифрових інновацій набувають особливої актуальності, що зумовлює потребу у комплексному дослідженні тенденцій підготовки магістрів саме в умовах воєнного стану.

Метою статті є теоретичний аналіз і узагальнення сучасних тенденцій підготовки магістрів освітньої галузі у країнах

Європейського Союзу та в Україні в умовах воєнного стану, а також виявлення можливостей адаптації провідних європейських практик до національної системи вищої освіти з урахуванням соціально-політичних викликів і завдань післявоєнного відновлення освітнього простору.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**: проаналізувати наукові підходи до визначення сутності й особливостей підготовки магістрів освітньої галузі в контексті євроінтеграційних процесів; визначити ключові тенденції розвитку магістерської освіти в країнах Європейського Союзу (компетентнісний підхід, цифровізація, практико-орієнтованість, інтернаціоналізація); охарактеризувати стан і специфіку підготовки магістрів в освітній галузі України в умовах воєнного стану; виявити можливості адаптації позитивного європейського досвіду для вдосконалення змісту, структури й організації магістерських програм в Україні.

У ході дослідження нами було застосовано комплекс взаємодоповнювальних методів наукового пізнання, які дозволили обґрунтувати сучасні тенденції розвитку магістерської підготовки у воєнний період, окреслити напрями вдосконалення змісту, форм і технологій навчання магістрантів в Україні відповідно до європейських стандартів якості освіти: *теоретичні методи* (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація наукових джерел, нормативно-правових актів, міжнародних звітів (Eurydice, ENQA, OECD, UNESCO); *порівняльно-педагогічний аналіз*, який забезпечив виявлення спільних і відмінних рис у підготовці магістрів в Україні та країнах Європейського Союзу, а також можливостей адаптації європейських практик; *прогностичний метод*, використаний для визначення перспектив розвитку магістерської освіти України в умовах післявоєнного відновлення та інтеграції у Європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу. У звіті Eurydice «*The Structure of the European Education Systems 2022*» подано аналіз сучасних тенденцій розвитку другого циклу вищої освіти в країнах ЄС. Серед основних — скорочення тривалості програм, посилення дослідницької складової та орієнтація на вимірювані результати навчання.

Європейське агентство із забезпечення якості вищої освіти (ENQA) у *Європейських стандартах і рекомендаціях* (ESG, 2015) визначає, що ефективна реалізація магістерських програм має ґрунтуватися на чітких результатах навчання, внутрішніх і зовніш-

ніх механізмах забезпечення якості, а також на узгодженні з національними кваліфікаційними рамками.

Згідно з аналітичними матеріалами OECD (*Education at a Glance 2023*), випускники магістерського рівня демонструють вищі показники працевлаштування, мобільності та професійної стійкості. У свою чергу, звіт UNESCO «*Reimagining our Futures Together*» (2021) підкреслює роль магістерської освіти у формуванні критично мислячих, інноваційно орієнтованих громадян.

Українські реалії: виклики та адаптаційні процеси. В умовах воєнного стану система підготовки магістрів освітньої галузі зазнала суттєвих змін. Онлайн-освіта, дистанційні технології, гнучкі освітні траєкторії стали не лише вимогою часу, а й засобом збереження доступності освіти. Зростає роль психологічної підтримки, формування резиліентності, комунікативних і цифрових компетентностей майбутніх педагогів.

На нормативному рівні підготовка магістрів регламентується Законами України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Положенням про підготовку здобувачів ступеня магістра (2023) та Національною рамкою кваліфікацій (2011). Ці документи визначають компетентнісний підхід як ключовий принцип підготовки, закріплюють автономію університетів, академічну свободу викладачів і студентів та спрямованість освіти на інтеграцію до Європейського простору вищої освіти.

Особливого значення набуває реалізація положень Концепції розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки, у якій визначено пріоритети: оновлення змісту магістерських програм відповідно до потреб цифрової економіки, розвиток дуальної освіти, дослідницької магістратури та міжнародної мобільності студентів.

Перспективи розвитку магістерської освіти в післявоєнний період. Сьогодні важливо не лише зберегти функціонування системи вищої освіти, а й забезпечити її поступову модернізацію. Завданням післявоєнного етапу стане відновлення матеріально-технічної бази університетів, розширення академічної автономії та створення умов для міжнародної інтеграції освітніх програм.

Сучасною тенденцією є переорієнтація магістерської освіти на потреби національної безпеки, інноваційного розвитку, гуманітарної відбудови. Педагогічні магістерські програми повинні готувати фахівців, здатних працювати у складних соціально-психологічних умовах,

застосовувати гнучкі освітні технології, впроваджувати принципи освіти для сталого розвитку.

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного дослідження нами здійснено теоретичний аналіз сучасних тенденцій підготовки магістрів освітньої галузі в країнах Європейського Союзу та в Україні в умовах воєнного стану. На основі опрацювання наукових джерел уточнено сутність поняття «*підготовка магістрів освітньої галузі*» у контексті євроінтеграційних процесів. Нами доведено, що цей процес орієнтований на формування фахівців, здатних до інноваційної педагогічної діяльності, критичного мислення та реалізації принципів сталого розвитку освіти.

Також було проаналізовано провідні тенденції розвитку магістерської освіти у країнах Європейського Союзу: утвердження компетентнісного підходу, упровадження практико-орієнтованих і дуальних моделей навчання, міждисциплінарність змісту, цифровізація освітнього процесу, інтернаціоналізація програм та орієнтація на результативність навчання. Розкрито специфіку організації магістерської підготовки в Україні в умовах воєнного стану. Визначено, що основними тенденціями є перехід до дистанційних і змішаних форматів навчання, зростання ролі цифрових технологій, психологічної підтримки, а також переорієнтація змісту освіти на формування стійкості, гуманітарних і комунікативних компетентностей.

Під час написання статті нами узагальнено основні нормативно-правові засади функціонування другого рівня вищої освіти в Україні — закони, концепції, положення, стратегії розвитку вищої освіти. Встановлено, що українська модель магістерської підготовки наближається до європейських стандартів, зберігаючи при цьому власну національну ідентичність. Виявлено такі потенційні напрями адаптації позитивного досвіду країн ЄС до українського освітнього контексту: розвиток дуальної магістратури, впровадження системи внутрішнього забезпечення якості, розширення академічної мобільності, посилення наукової складової магістерських програм.

Отже, виконані завдання дозволяють зробити висновок, що в умовах воєнного стану система підготовки магістрів освітньої галузі в Україні водночас переживає випробування і трансформаційне оновлення, спрямоване на утвердження європейських цінностей, підвищення якості освіти та стійкості академічного середовища.

ДЖЕРЕЛА

1. Бідюк Н. М. *Розвиток змісту та форм організації підготовки бакалаврів інженерії в університетах Великої Британії* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. М. Бідюк. — Тернопіль, 2011. — 226 с.
2. Десятова Т. М. *Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина XX століття)* : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Т. М. Десятова. — Київ, 2005. — 502 с.
3. Кирда А. Г. *Тенденції розвитку цілей освіти в розвинених країнах світу і Україні (друга половина XX століття)* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / А. Г. Кирда. — Київ, 2002. — 215 с.
4. Корсак К. В. *Стан і головні тенденції розвитку базової професійної освіти в Західній Європі* : монографія / К. В. Корсак. — Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. — 320 с.
5. Кристопчук Т. Є. *Розвиток педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу* : монографія / Т. Є. Кристопчук. — Рівне : Овід, 2012. — 312 с.
6. Кряжев П. В. *Тенденції реформування вищої освіти в країнах Західної Європи* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / П. В. Кряжев. — Харків, 2008. — 230 с.
7. Ляшенко Л. М. *Реформування професійної освіти у Фінляндії в умовах глобалізаційних процесів* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Ляшенко. — Київ, 2010. — 240 с.
8. Мосьпан Н. В. *Тенденції взаємодії вищої освіти з ринком праці в Європейському Союзі* : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Мосьпан. — Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. — 482 с.
9. Поберецька Г. Г. *Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та Україні* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. Г. Поберецька. — Тернопіль, 2009. — 245 с.
10. Сбруєва А. А. *Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн у контексті глобалізації (90-ті рр. XX — початок XXI ст.)* : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / А. А. Сбруєва. — Суми, 2004. — 540 с.
11. Концепція розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки. — Київ : МОН України, 2021. — 42 с.
12. Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня магістра : наказ МОН України від 17.04.2023 № 378. — Київ : МОН України, 2023.
13. Scott P. *Mass Higher Education in Europe: The Challenges and Opportunities of Globalization*. London : Open University Press, 2015. — 256 p.
14. Kehm B. M., Teichler U. *The Academic Profession in Europe: New Tasks and New Challenges*. Dordrecht : Springer, 2013. — 238 p.
15. de Wit H., Hunter F., Egron-Polak E., Howard L. *Internationalisation of Higher Education*. Brussels : European Parliament, 2015. — 88 p.
16. Brennan J., Shah T. *Higher Education and Society in Changing Times*. Buckingham : Open University Press, 2019. — 310 p.
17. *The Structure of the European Education Systems 2022/23: Schematic Diagrams*. Eurydice Report. Brussels : European Commission, 2022. — 148 p.
18. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. ENQA, Brussels, 2015. — 32 p.
19. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*. Paris : OECD Publishing, 2023. — 456 p.
20. *Reimagining our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris : UNESCO, 2021. — 224 p.

REFERENCES

1. Bidiuk, N. M. (2011). *Rozvytok zmistu ta form orhanizatsii pidhotovky bakalavriv inzhenerii v universytetakh Velykoi Brytanii* [Development of the content and forms of training bachelor engineers at universities of Great Britain] (Doctoral dissertation). Ternopil. [in Ukrainian]
2. Desiatova, T. M. (2005). *Tendentsii rozvytku neperervnoi osvity v krainakh Shkhidnoi Yevropy (druha polovyna KhKh stolittia)* [Trends in the development of lifelong education in Eastern Europe (second half of the 20th century)] (Doctoral dissertation). Kyiv. [in Ukrainian]
3. Kyrda, A. H. (2002). *Tendentsii rozvytku tsilei osvity v rozvynenykh krainakh svitu i Ukraini (druha polovyna XX stolittia)* [Trends in the development of educational goals in developed countries of the world and Ukraine (second half of the 20th century)] (Doctoral dissertation). Kyiv. [in Ukrainian]
4. Korsak, K. V. (2003). *Stan i holovni tendentsii rozvytku bazovoi profesiinoi osvity v Zakhidnii Yevropi* [Status and main trends in the development of basic vocational education in Western Europe]. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova. [in Ukrainian]
5. Krystopchuk, T. Ye. (2012). *Rozvytok pedahohichnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu* [Development of pedagogical education in the countries of the European Union]. Rivne: Ovid. [in Ukrainian]

6. Kriazhev, P. V. (2008). *Tendentsii reformuvannia vyshchoi osvity v krainakh Zakhidnoi Yevropy* [Trends in the reform of higher education in Western Europe] (Doctoral dissertation). Kharkiv. [in Ukrainian]
7. Liashenko, L. M. (2010). *Reformuvannia profesiinoi osvity u Finliandii v umovakh hlobalizatsiinykh protsesiv* [Reforming vocational education in Finland in the context of globalization processes] (Doctoral dissertation). Kyiv. [in Ukrainian]
8. Mospan, N. V. (2017). *Tendentsii vzaïemodii vyshchoi osvity z rynkom pratsi v Yevropeïskomu Soiuzi* [Trends in the interaction of higher education and the labor market in the European Union] (Doctoral dissertation). Kyiv: Borys Hrinchenko University. [in Ukrainian]
9. Poberezka, H. H. (2009). *Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity u krainakh Zakhidnoi Yevropy ta Ukraini* [Trends in the development of higher education in Western Europe and Ukraine] (Doctoral dissertation). Ternopil. [in Ukrainian]
10. Sbruieva, A. A. (2004). *Tendentsii reformuvannia serednoi osvity rozvynenykh anhlomovnykh krain u konteksti hlobalizatsii (90-ti rr. KhKh — pochatok KhKhI st.)* [Trends in the reform of secondary education in developed English-speaking countries in the context of globalization (1990s–early 21st century)] (Doctoral dissertation). Sumy. [in Ukrainian]
11. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2021). *Kontseptsiiia rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy na 2021–2031 roky* [Concept of higher education development in Ukraine for 2021–2031]. Kyiv: MON Ukrainy. [in Ukrainian]
12. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2023). *Polozhennia pro pidhotovku zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia mahistra* [Regulation on the training of applicants for the master's degree] (Order No. 378, April 17, 2023). Kyiv: MON Ukrainy. [in Ukrainian]
13. Scott, P. (2015). *Mass higher education in Europe: The challenges and opportunities of globalization*. London: Open University Press. [in English]
14. Kehm, B. M., & Teichler, U. (2013). *The academic profession in Europe: New tasks and new challenges*. Dordrecht: Springer. [in English]
15. de Wit, H., Hunter, F., Egron-Polak, E., & Howard, L. (2015). *Internationalisation of higher education*. Brussels: European Parliament. [in English]
16. Brennan, J., & Shah, T. (2019). *Higher education and society in changing times*. Buckingham: Open University Press. [in English]
17. European Commission. (2022). *The structure of the European education systems 2022/23: Schematic diagrams*. Eurydice Report. Brussels. [in English]
18. European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). (2015). *Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area (ESG)*. Brussels. [in English]
19. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing. [in English]
20. UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris: UNESCO Publishing. [in English]

Kozyr M.

MODERN TRENDS IN THE TRAINING OF MASTERS IN THE FIELD OF EDUCATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Abstract. The article explores the contemporary trends in the training of master's degree students in the field of education within the European Union and Ukraine under the conditions of martial law. It highlights the transformation of the higher education system caused by the challenges of war, globalization, and European integration processes. The purpose of the study is to identify and analyze current tendencies in the organization, content, and quality assurance of master's training, as well as to outline the potential for adapting European experience to the Ukrainian educational context.

Based on the analysis of international and national sources, the research emphasizes that European countries follow the key principles of the European Higher Education Area (EHEA), focusing on the competence-based approach, interdisciplinarity, practical orientation, digitalization of education, and internationalization of master's programs. The study considers the reports of Eurydice (2022), ENQA (2015), OECD (2023), and UNESCO (2021), which underline the importance of aligning educational outcomes with the demands of the labor market, ensuring quality assurance at the master's level, and promoting the social mission of higher education in the context of sustainable development.

The Ukrainian experience is examined through the lens of ongoing reforms and the impact of martial law on educational processes. The study identifies the main directions of modernization in Ukraine: expansion of distance and blended learning, integration of digital tools, psychological support for students and educators, and strengthening of internal and external quality assurance systems. Legal and strategic frameworks such as the Law of Ukraine "On Higher Education" (2014), the Strategy for the Development of Higher Education

in Ukraine 2022–2032, and the Concept of Higher Education Development 2021–2031 provide a solid foundation for aligning the national education system with European standards.

The findings demonstrate that Ukraine's system of master's training, despite wartime challenges, is moving toward a European model based on academic freedom, institutional autonomy, and the formation of sustainable professional competences. The study concludes that adapting the best European practices can contribute to the strengthening of Ukraine's higher education resilience, quality, and international competitiveness in the post-war recovery period.

Keywords: *master's education; higher education reform; competence-based approach; European Higher Education Area; Ukraine; martial law; digitalization; internationalization; quality assurance; educational resilience.*

Стаття надійшла до редакції 15.10.2025

Прийнято до друку 30.10.2025